

SADRŽAJ

Gilbert Kid Česterton APOLONOVO OKO	5
Žorž Simenon ČOVEK NA ULICI	24
Tomas Berk RUKE GOSPODINA OTERMOLA	39
Robert Luis Stivenson MARKHAJM	59
Agata Kristi MISTERIJA SANING DEJL	78
Agata Kristi SLAVUJEV DOM	92
Geri Brendner OPROŠTAJNI STRIPTIZ	115
Džon Dikson Karl POGREŠAN PROBLEM	134
Somerset Mom PRE PRIJEMA	150
Klaretta Čerio PROKLETSTVO RĐAVOG DELA	178
Artur Konan Dojl RITUAL PORODICE MASGREJV	196
Filis Doroti Džejms ŽRTVA	218

KRIM PRIOE

Izabrala Svetlana Stamenić

Beograd
2012

Gilbert Kid Česterton

APOLONOVO OKO

Dvojica ljudi su prelazila preko Vestminsterskog mosta, a ona jedinstvena maglena iskričavost – zbrkana i mutna u isto vreme – čarobna tajna Temze, preobražavala se postepeno iz sivkaste u sjajnu nijansu, kako se sunce primicalo zenitu nad Vestminsterom. Jedan od njih bejaše izrazito visok, a drugi vrlo niskog rasta; mogli ste ih čak, pustivši mašti na volju, uporediti sa arogantnom sahat-kulom Parlamenta i skromnije natkrovljenom Vestminsterskom opatijom, s obzirom da je onaj niži nosio svešteničku odeću. Zvanično govoreći, onaj prvi bejaše gospodin Erkil Flambo, privatni detektiv koji se upravo zaputio prema svojoj novoj kancelariji u tek izgrađenom stambenom bloku naspram ulaza u Opatiju. Oniži čovek je bio velečasni otac Dž. Braun iz crkve Sv. Franje Ksaverskog u Kambervelu i upravo je stigao od jedne samrtničke postelje u svojoj parohiji da bi video novo radno mesto svog prijatelja.

Zgrada je bila u američkom stilu, sudeći po neboder-skoj visini, kao i po podmazanoj i razgranatoj mašineriji telefona i liftova. Ali jedva da je bila završena, a nedostajalo je i osoblja. Bila su useljena tek tri stanara: kancelarija iznad Flamboa bejaše naseljena, kao i ona ispod, dok su dva sprata iznad toga i tri sprata ispod bila potpuno prazna. Ali već pri prvom pogledu na novi višespratni toranj, u oči je padalo nešto daleko zanimljivije. Osim nekoliko ostataka drvenih skela, jedan blistavi predmet bejaše istaknut na pročelju kancelarije koja se nalazila iznad Flamboove. Bila je to ogromna, pozlaćena slika ljudskog oka, okruženog zlatnim zracima, koja je zauzimala prostor veličine dva-tri kancelarijska prozora.

– Zaboga, šta je ono? – zapitao je otac Braun, zastavši.

– Ah, nova religija – odvrati Flambo kroz smeh. – I to jedna od onih koje opraštaju grehove ako kažete da ih niste nikada ni počinili. Nešto kao „Krišćen Sajens“, ako smem da kažem. Stvar je u tome da je momak koji sebe naziva Kalon (ne znam njegovo pravo ime, osim što sam siguran da ne može biti ovo) uzeo prostorije tačno iznad mene. Ispod moje kancelarije su dve daktilografkinje, a gore je taj stari fanatični varalica. Naziva sebe sveštenikom Apolonovim i obožava Sunce.

– Treba da se čuva – napomenu otac Braun. – Sunce je najsurovije od svih bogova. A šta mu na znači to grozomorno oko?

– Koliko sam uspeo da shvatim – odgovori Flambo – oni imaju teoriju da čovek može sve da izdrži ako mu je um potpuno smiren. Njihovi glavni simboli su sunce i otvoreno oko; jer, kažu, ako je zaista zdrav, čovek može da gleda u sunce.

– Ako je čovek zaista zdrav – reče otac Braun – neće mu ni pasti na pamet da ga gleda.

– Svejedno, to je sve što mogu da vam kažem o novoj religiji – nastavi Flambo bezbrižno. – I još, dabome, tvrde da mogu da izleče sve telesne bolesti.

– Mogu li da izleče i jednu duhovnu bolest? – zapita otac Braun, sad već ozbiljno radoznao.

– A kakva bi to bolest bila – odvrati Flambo, i dalje se smešeci.

– Oh, na uverenje da su zaista zdravi – reče njegov prijatelj.

Flambo je daleko više zanimala mala, tiha kancelarija ispod njega nego plameni hram iznad. On bejaše lucidni južnjak, nesposoban da sebe zamisli kao nešto drugo osim katolika ili ateiste. Nove religije, blede i promišljene, nisu bile po njegovom ukusu. Međutim, ljudi su oduvek bili po njegovom ukusu, naročito ako su lepo izgledali; štaviše, dame sa sprata ispod bile su u tom pogledu

sasvim na svom mestu. Kancelariju su, naime, držale dve sestre, obe krhke i tamnopute, a jedna od njih bejaše uz to visoka i izuzetna. Imala je taman, oštar i orlovski profil i bila jedna od onih žena na koje uvek mislimo u profilu, kao na jasno ocrtanu oštricu nekog oružja. Izgledala je kao da je prosecala svoj put kroz život. Oči su joj zapanjujuće blistale, ali to je bio pre bljesak čelika nego dijamanta, a njena čvrsta, vitka figura bejaše malo suviše ukočena za njenu gracioznost. Mlađa sestra je ličila na njenu skraćenu senku, nešto sivlju, bleđu i beznačajniju. Obe sestre su nosile polovnu crnu odeću sa pomalo muškim manžetnama i okovratnicima. Ima na hiljade takvih otesitih, revnosnih dama po londonskim kancelarijama, ali ove dve su izazivale pažnju više zbog svog stvarnog položaja, nego zbog svoje pojave.

Polin Stejsi, starija, bila je, naime, stvarna naslednica grba i polovine grofovije, kao i ogromnog bogatstva. Odrasla je po dvorcima i vrtovima pre no što ju je hladni bes – svojstven modernim ženama – odveo u nešto što je ona smatrala za strožu i uzvišeniju egzistenciju. Nije se, međutim, odrekla svoje imovine: bilo bi to romantično ili kaluđersko odricanje, sasvim tuđe njenom samovoljnom utilitarizmu. Zadržala je bogatstvo, kako je sama govorila, da bi se njime koristila u praktične društvene svrhe. Jedan deo novca je uložila u sopstvene poslove, jezgro modela daktilografskog centra; deo je bio raspoređen po različitim ligama i akcijama za unapređenje takvog delovanja među ženama. U kojoj meri je Džoana, njena sestra i ortakinja, delila taj pomalo prozaični idealizam, niko nije mogao pouzdano da zna. Ipak, sledila je svog vođu sa psećom privrženosti koja bejaše nešto privlačnija – sa zrnom tragedije – od krutih, visokih načela starije sestre. Njena ukočena hitrina i hladno nestrpljenje uveliko su zabavile Flamboa kada je prvi put ušao u zgradu. Zadržao se ispred lifta u ulaznom predvorju, čekajući liftboja koji je obično razvodio strance po različitim spratovima. Ali ova devojka, bistrooka poput sokola, odbila je da se potčini

takvom službenom otezanju. Strogo je rekla da zna sve o liftu i da ne zavisi od momaka – a niti od muškaraca uopšte. Premda je njen stan bio samo tri sprata iznad, uspeła je da samo u nekoliko sekundi vožnje predoči Flambou svoje brojne temeljne stavove. Uopšte, sve je govorilo u prilog tome da je reč o modernoj radnoj ženi, koja voli savremenu radnu mašineriju. Njene bistre crne oči su zračile apstraktnim gnevom na one koji kude mehaničku nauku i zahtevaju povratak romantike. Svako, rekla je, mora da bude sposoban da se koristi mašinama, baš kao što ona zna da se koristi liftom. Izgledalo je da skoro odbacuje činjenicu da joj je Flambo otvorio vrata lifta; zatim se uputio prema sopstvenim prostorijama, smešeci se sa pomalo izmešanim osećanjima pri pomisli na takvu uobraženu samozavisnost.

Njena priroda bejaše doterana i praktična; pokreti tankih, elegantnih ruku bili su nagli, čak i razorni. Jednom je Flambo ušao u njenu kancelariju zbog nekog daktilografskog posla i zatekao je kako upravo na sred poda baca sestrine naočare i gazi no njima. Bila je baš usred provale etičke govorancije o „bolesnim medicinskim predrasudama“ i morbidnom priznanju slabosti koje podrazumeva takvo pomoćno sredstvo. Suprotstavila se sestri koja je pokušala da to veštačko i nezdravo đubre dovede u red. Upitala je da li se od nje očekuje da nosi drvene noge, lažnu kosu ili staklene oči; i dok je govorila, oči su joj varničile kao strahotni kristali.

Potpuno zbunjen takvim fanatizmom, Flambo se nije mogao uzdržati a da ne zapita gospođicu Polin (neposrednom francuskom logikom) zbog čega su naočare morbidniji znak slabosti od lifta i, ako nam nauka može pomoći u jednom slučaju, zašto nam ne bi pomogla i u nekom drugom.

– To je tako različito – odgovorila je Polin Stejsi uzvišeno. – Baterije, motori i slične stvari predstavljaju znakove ljudske moći – da, gospodine Flambo, ali i ženske moći! I mi ćemo se uhvatiti u koštac sa tim mašinama

koje gutaju razdaljine i prkose vremenu. To je uzvišeno i veličanstveno, to je istinska nauka. Ali ta gadna pomagala i melemi što ih doktori prodaju – sve su to samo puke amajlije kukavica. Lekari su nas raspeli za ruke i noge kao da smo se rodili kao bogalji ili smo bolesni sužnji. Ali ja sam se rodila slobodna, gospodine Flambo! Ljudi samo misle da su im takve stvari potrebne, jer su vaspitavani u strahu umesto u snazi i hrabrosti, kao što glupave vaspitačice govore deci da ne gledaju u sunce, pa onda to više i ne mogu da učine bez treptanja. Ali zbog čega bi među zvezdama postojala jedna zvezda u koju je ne bih mogla da pogledam? Sunce nije moj gospodar i ja ću otvoriti oči i buljiti u njega kad god mi se prohte.

– Vaše će oči – reče Flambo sa stranim naglaskom – zaslepiti i sunce. – Uživao je da izjavljuje komplimente toj čudnoj, krutoj lepotici, delimično i zato što ju je to izvodilo iz ravnoteže. Ali kada se uputio uz stepenice prema svom spratu, duboko je udahnuo i zazviždao, procedivši za sebe: – Dakle, pala je u šake onom šarlatanu gore i njegovom zlatnom oku. – Naime, iako je sasvim malo poznavao i mario za novu veru tog Kalona, već je bio čuo za njegovu naročitu sklonost prema buljenju u sunce.

Ubrzo je otkrio da ta duhovna veza između spratova ispod i iznad njega postaje sve bliskija i čvršća. Čovek koji je sebe nazivao Kalon bejaše veličanstvena pojava – u fizičkom pogledu zaista vredan toga da bude Apolonov prvosveštenik. Visok je bio skoro kao i Flambo, ali je od njega mnogo bolje izgledao – zlatne brade, prodornih plavih očiju, sa lavljom grivom koja mu je padala niz leđa. Po građi, bila je to ničeanska plava zver, ali ta životinjska lepota bejaše uzvišena, produhovljena i omekšana istinskim intelektom i duhovnošću. Ako je izgledao kao jedan iz niza onih velikih saksonskih kraljeva, ličio je bez sumnje na nekog od njih koji je ujedno bio i svetac. I sve to uprkos koknijevskoj vulgarnosti koja ga je okruživala: